

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Comprehensa: Vbi praeter res gestas à Patribus Societatis Iesv in conversione Sinarum, Cocincinae, & Tunchini Regnorum nihil omittitur eorum, quae possunt liberali placere Lectorum curiositati

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1670

136. Mortes illustr. operiorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10757

paupere ab Alenio exceptus, expertum se ingenue fassus est inanem ab iis operam in Sinarum cultura locari, qui non essent, & linguam illorum, & characteres bene docti, victuique ac moribus assuefacti; se quidem Manilam, vnde conscenderat redire; dolere se, sibi & aliis post confecta nobis, & Christianitati illi damna, tandem nimis sero perspectum fieri, quam esset diuersè ab eo quod longè diffici censebant optimum, iuuandis Sinis insistendum; non esse impetu tentandos, & impressione vnius diei; dexteritate opus esse, & cunctatione, quodquæ diuturni est rum vsus tum temporis experientia hominum, & rerum quæ sunt eius imperij propriæ, quæ distinctè in hæc verba conclusit, si viam aliam Societatis Patres ab ea iniissent, quam constantissimè tot annos tenuerunt, hodie nec Patres, nec Christianos haberent Sinæ.

136.
Mores illu-
tr. oper-
torum.

Iam parva hoc anno, quem mihi historiæ vltimum præfixi, Ecclesiæ lucra, & Societati, sequitur iactura; sic mortem nomino triumplanè insignium, & excellentium operatorum qui vastum illius Ecclesiæ campum suis sudoribus in omnem frugem eduxerunt. Cataneus annos sex, & quadraginta; quadraginta Mendesijs, triginta quinque Vagnofius, Cataneum Hancei mors nobis eripuit Ianuarij vndecim-cesimo. Szanzæ ortus ex nobilitate primaria, post annum ætatis vicesimum Societati nomen dedit, iamque inde totus ethnicorum salutem ardentè anhelans, literarum, & precum crebritate ab Generali Præposito expressit vt nauigaret in Indiam anno 1588. Goæ paulum moratus; stationes oræ Pilcartiæ à S. Xauario institutas biennio rexit, vbi experimentum sui præbuit ad id luculentum & multiplex, exorbenda potissimum difficultate linguarum quarumlibet, vt ad illam Sinarum grauissimam expeditionem mirè idoneum iudicarent omnes. Illuc igitur arte atque industria cum se penetrasset, anno 1594. durauit ibidem ad sexagesimum ex quo Societati se dederat, octogesimum ex quo natus erat: Huic præter illa quæ nihil attinet iam dicta repetere, prope omnis debetur felicitas continuati negotij, quod Riccius coeperat; illudque imprimis consilium Macai approbatum, eximendi se ac nostros à communionem infami, & propudiosa Oscianorum Bonziorum, & Taosiorum, qua illos talaris, tonsura, rasus capitis vertit x, & mentum imberbe, opinione omnium inuoluebat. Hinc omnes à nobis refugere, omnes incassere; nostri, ædium nostratum, amicitia; ostia pudor, & odium, velut externorum, quos ab inuisis & hostibus non distingunt, quoad cum nostris Cataneus induit Literarum & professionem nobilem Literati, quales planè, illorum etiam in scientiis clarebamus. Illius habitus honorifica grauitate in Sinas quodammodo renati, forte tunc egimus in infinitum meliori, & in posterum magis tuta. Ipsique ex ethnicis amici, probè gnari hoc vnam à nobis satagi, vt pulsa Deorum adoratione, stabiliremus in Regno, Christi legem, aiebant hoc demum sperari à nobis potuisse ex quo inderamus

ramus Literatorum cultum. Inuentum præterea Sinenses accentus quibus vocum persæpè mutatur significatio, reuocandi ad notas musicas, fermè omnes Cataneo tribuunt; cuius labore industriò factum est, vt media ex parte contraheretur nostrorum labor, qui ex Eutopa in Sinas missi horum linguam incipiebant pronuntiare & discere. In quo suam quidem habuit Riccius primam laudem, sed quod ei deinceps annuatim accessit, Catanei fuit, qui vocabularij Sinensis quod collegerat characteres & voces acuit, aspirauitque apicibus, mutuantibus pronuntiandi modum, ex musicæ nostræ momentis, ac notis: in lucem Cataneus nihil misit, nisi de peccati dolore, seu contritione; postremis enim vitæ annis septem, iis cruciatibus membrorum, & debilitate laborauit vt applicare animum ad elucubrandum aliquid non liceret: duos vltimos annos diu noctuque sedit immobilis, mortique identidem adeò vicinus vt ei Froes, condendo cadaueri arcam funebrem compararet, sed quæ sunt rerum humanarum vices, dum se paulum Cataneus, recipit, ea in arca Froes humatus est. Cataneus post longum, & placidum morbi diuturni martyrium, quo putasses hominem, in cruciabili corpore iam beatum, animam efflauit, & parentatum est illi magnificè simul, & lamentabiliter ab Hancensis, & Sciámhaisibus Christianis.

Frater Pasqualius Mendez natione Sinensis Pechini obiit Augusti vigesimo sexto, natus annos sex, & quinquaginta; Macai (quæ fuit illius patria) in pietate ac literis à nostris educatus, cum iis in Sinas ingressus est, & probatione annorum decem, promeritus est iis addi socius annisque triginta quos exegit in Societate, consummatae virtutis hominem, & laboris in Christi negotio fructuosissimi se semper exhibuit, Pechini maximè vbi semper cum Riccio hæsit. Paucos ampla illa Regni metropolis ab annis viginti Christodedit, quos ille diuinis non erudisset, cumque nihil posset nisi de Deo loqui præter modum agendi mire gratum, & suauiter pium, tam selectus, & elegans sermo, eius dicta ornabat, vt à cultissimis linguæ nobilioris æmulis, & grauioribus Mandarinis iucundissimè audiretur, & obseruaretur supra suum, & illius gradum. Excursionum messis, quas in triduum Patres, interdum longius extendebant, multum quoque ad illum pertinet. In rebus Sinarum cognoscendis peculiari studio se exercuerat, scripsitque de iis complura, quæ magno vsui Patribus fuerunt. Defunctum exulit Christianitas illa intimè viuenti addicta, ornata quam pio tam splendido. In precedentium ordine, post arcam funebrem, machina sequebatur, omnino pulchra, & artis eximie, in qua excellit Sinæ, eminebatque ex machina crux ingens elaboratissimi operis, quæ adulescentuli duo in linea castula, perpetua odorum ventilatione vaporabant, vt videantur iusta funebria fratris Mendez triumphus Crucis fuisse per urbem Regiam circumductus, in qua cum occurrerent in equis aut gestatoris Mandarinis, tantum abest vt suo transitu (quod

solent) supplicantium abrumperent agmen; subsistebant, inclinabantque cruci caput, & procliui laude defuncti memoriam recolebant. Præteruicta dehinc pompa, quid habent, inqueiebant, nostræ exequiæ, cum istarum excellentia, pietate, modestia, & religione comparandum? verum nullam æquè iacturam doluit Christianitas Sinenis, ut Alphonfi Vagnonij, quamuis ad annos iam prouecti quatuor, & septuaginta, ex quibus duos supra quinquaginta Societati vixerat, excolendis Sinis triginta quinque. In lucem venit, æui præteriti anno sexto & sexagesimo; natus est Truffarelli, gentis Vagnoniæ beneficiario prædio, paulo plus leuca Taurinis distito, cuius nobilitas sanguinis testes habet historicos, & quos censet eius familia, hierosolymorum nouemdecim equites; præter clientelares dititiones, ab vsque imperio Federici Barbarossæ possessas. Annorum florem in Societate Deo immolauit, ubi magnas statim ingenij mouit, & virtutis suæ expectationes. Venit aliquanto post Mediolanum Carolus Emanuel Sabaudiæ Dux, ad quem benignè Societatis Collegium inuisentem Vagnonius, gratulatoriam habuit omnium nomine, tanta dignitate & gratia dicendi, & agendi, ut hinc sapiens Princeps futuri prælagus expressam coloribus eius figuram poposcerit. At is suos amores, & ambitus spreta Italia, & quibusuis honorum illecebris, conuersioni ethnicorum ompes addixerat, & comæatui ad hoc idoneo, hoc est parando ad ærumnas, pericula, mortisque animo. Nec diu distulit Apostolici huius ministerij præfari, & consequi vota; anno huius seculi tertio à Præposito Aquauia cum multis aliis mittitur, quibus præfuit longa illa mensium quinque nauigatione. Sinas ingressus apno quinto, ea gessit quæ scripsi; duos supra centum Christianorum cœtus reliquit moriens, à se in totidem urbibus & oppidis fundatos. Chianci octies mille Christianos, & ducentos ex iis, vel Magistratu vel gradu notabiles, cum succedens ibidem Nicolao Trigaultio, nullos reperisset præter viginti quinque Neophytos. Ecclesias quas inchoauerat, credebatur nemini, vnus ipse per sese, obire, inspicere, consolari reuiscere, quamuis subinde octiduo semoras nulla sui, discriminum, montium habita ratione, ne hoc vltimo quidem anno, ætatis suæ septuagenariæ quarto. Denique, Riccium si demas, nullum scio fuisse fidelibus iuxta & infidelibus Vagnonio cariorem, nullum apud eos, etiam Proreges, Regionum Præfectos, & proceres, maiorem nactos venerationem, & amorem, dempto vno de quo narrauimus tyranno Scin. Hæreo tamen rem vnã admirans, inter tot curas, itinera, occupationes, & difficultates Apostolici muneris qui potuerit tam multa edere ut iis componendis, vitæ studiis immersa, pingue ac solidum otium, videatur vix potuisse sufficere. Corpus nempe diurnis, mentem nocturnis frangebatur laboribus, utrobique salutem animarum, & Christianismi sublimem spirans apud superbos illos. Literatos æstimationem: ac fideles quidem eius librorum lectione, veluti præsentis erudiebantur; editionem

editionem illorum ethnici literis, precibus, imo & pecuniis urgebant, nec ferè supererat quocumque vulgaretur, cui de veritate legis Christianæ, & sanctitate quam ea profiteretur subiret ambigere, vna eius in præsens omittendæ, vel differendæ ratio coniciebatur in austeritatem præceptorum, sexti potissimum de honestate ac pudore. horum porro librorum, quibus nunc etiam post mortem concionatur, & docet Vagnonius, hæc sunt argumenta, & nomina. Septem volumina de Sanctorum vita, quibus totidem illorum distinguit ordines, Apostolos, summos Pontifices, Martyres, Confessores, Anachoretas, virgines, viduas. Prolioxioris Catechismi volumina duo, de Incarnatione, & Passione Redemptoris; vita & miraculis Deiparæ Virg. vnum de quatuor nouissimis; duo item de filiorum educatione; de amore veræ virtutis vnum; de imitatione Sanctorum alterum; de consolationibus decem, ad mala decem seu miseras adhibendis; De principio, & fine mundi; De optima Regni gubernatione, quam accommodauit quinque officiorum generibus quæ discriminant Sineses. Regis erga sibi subiectos, mariti erga uxorem, Patris in filios, amici in amicum, senum in iuuenes. Ad hæc similitudines quas vocat, hoc est lectissima sapientum dicta de virtute: moralis; œconomica; & ciuilibus Doctrina: Philosophia naturalis de mixtis imperfectis; Sphæra; Miscellanea varij, & multiplicis argumenti, familiari dialogo digesta; verum enim vero sua ipsius vita, exemplorum, inquam, & virtutum illustri memoria nihil reliquit illustrius. Heroïco scilicet erga Deum amore, quodque hinc sequitur amplificandæ illius gloriæ studio, nullis parente aut saturo ærumnosis licet & periculosis laboribus, ac ne vitæ quidem, cuius in Christi causa profundendæ desiderio semper arsit, annis præcipuè ab hinc quatuor, & viginti cum cæsus publicè iussu tyranni Scin deportatus est in ferrea cauea extra regnum; dies enim aiebat, tres tantum præterea, si ea arctatus cauea durassem, actum erat, & certo moriebar, ex quo illi ponendæ pro Christo animæ felici momento, tantum dulcedinis hæserat, & deliciarum vt mortem illam fortunatissimam assiduè suspiraret. Iam eius charitas in Christianos, & ethnicos profusa, monumentis claret hospitalium domorum quas calamitosis aperuit. Illud virtutis ad purum excoctæ propriam habet admirationem quod ei dulciùs beneficentia saperet, quam impendebat hominibus à quibus fuerat in fama & vita læsus atrocius: fuit tamen in omnes aded liberalis, vt apud aliquos, etiam prodigus audiret; ipse hanc largitatem iure defendebat, vnum ex eo quod aliis præerat hoc sibi arrogans, vt demenso suo pauperes aleret. Quotidie igitur cum accubisset, tenue prandium partiebatur bifariam, & mediam partem erogari iubebat in mendicum qui foris primus accurreret. Accipiendis hilariter domi fidelibus quos confessionis, aut celebritatis occasio multos interdum, & victus egentes adduxisset, ne suo quidem comœtati parcebat annuo; nec parçè Deus hanc illi pensabat hospitalitatem.

Contigit

Contigit aliquando vt extrema pressus inopia Christianus ex eo subsidij, quantum posset largiri, peteret; sex illi, quos solos habebat minores argenteos dedit, & ecce aliquot post horis Mandarinus quidam decem aureos inopinatè misit. Et vice versa quocumque excurreret, erat autem ferè in cursu perpetuo, omnes ad se certatim trahabant tanquam patrem; omnes hospitem ambiebant; sed cum esset in omnes tam benignus, fuit sibi & corpori adeo inimicus, vt ne illam quidem ei quietem indulgeret, quam Apostolicæ occupationis densa & dura necessitas exigebat; nec minus fumi, & honoris quam sui fuit inimicus, nec verbis modo, sed abiectissimis etiam quibusque ministerijs ægrotorum quibus operam dabat, humilitatem Christianam suos Neophytos docuit. Nostris diu quidem sed multum inuitus præfuit, solitus lepide profiteri, se libentiùs peditem pugnare quàm equitem; hoc est parere quàm regere. Mitto incredibile, viri tanti, & intimam, erga virginem matrem reuerentiam & amorem, cui multa inter Sinas dicitur templa; multos verbis; & scriptis Clientes peperit, mitto erga diuinissimum Sacramentum, affectum eius incomparabilem ex quo sacrificanti vis ingens lachrimarum, & oris inflammati ardor; narrabantque vulgo Christiani sibi sapias visum inter sacrificantis manus, elegantissima specie puppulum, quem certò putabant ab eo conspici, nec sibi, nisi in eius gratiam monstrari. Nunc restat beato illius obitu, & iustis funebribus claudamus, mortis causam dedisse creditur, multum insolens labor in ædificanda Pemiani æde sacra; illinc ergo Chianceum reuecto, ex ipso itinere morbus intrudit, non est facile dictu, quanta precum, pœnarum, peregrinationum & votorum contentione certarint Neophyti, vt illum à Deo viuum impetrarent; ipse in vtrumque promptus, & alacer, ægotatione bimestri, & molestissima suam Deo, & hominibus inuictam patientiam probauit. Crebris sensuum velut morituri defectionibus, crebra cum morte imminente lucta fatigatus, succumbenti naturæ & ipse succubuit, vltimisque munitus Sacramentis, inter diuina colloquia, & Neophytorum lachrymas, in lectulo residens, fidelem animam domino reddidit. April. 9. anno 1640.

Dispersa Chiancei mortis eius fama, nemo fuit inter Magistratus etiam externos, quin ritu & habitu funebri veneretur eius arcam sepulchralem; adfuit & sua cum omni aula Rex (eorum vnus quos esse in Sinis aliquos diximus) eundemque illi honorem exhibuit. Puceo itinere tridui Colaus Han ex propinquis suis duos misit, idem officium præstituros, & comitaturos demortui funus; nec eo contentus ab vno ex regni supremis Reçtotibus honore, epitaphiam adiecit in laudes Vagonij magnificè, doctèque ab se compositum, quod ad sandapilam, vt mandarat est lectum, in frequentia Literatorum præstantium celeberrimæ illius ciuitatis, & ornatissimo inscriptum cubitorum duodecim Damasceno, ibidem affixum; geminum huic misit Literatorum seculitas

dalitas Pucei erecta, & Mandarinii etiam ethnici, qui magnis ingenij, & artis viribus deprædicabant Vagnonium eiusque meritis sua elogia decorabant. Quærebant fideles condendo cadaueri arcam suo dignam thesauro ex lignis confertam preciosissimis, & aureorum aliquot centena vltro in eam destinarent; pompam præterea funeris ei descriperant maximè splendidam: vtrumque Michaël Trigaultius ad decimam redegit, prudenter arbitratus nostræ magis modestiæ decere consuli, quam illorum generosissimo in Patrem optimum amori. Pyram illi excelsum statuerunt multis illuminatam funalium gradibus; circum Christiani, Rosarium Virginis, precesque alias per octiduum decantantur, intercepto sæpè singultibus, & lacrimis cantu; Die octavo post sacrum Defunctorum, agmen instruitur funeris deducendi, procedebant bis mille pulchro ordine Christiani, præibant ex iis quadringentas pilis laternas præferentes miro picturæ, ac fabricæ artificio variatas, cuiusmodi Sinæ ad læta & tristia festorum solent plurimum adhibere. Interiectæ singulis acerræ sequebantur, & perpetua odorum incensio, stipesque pauperibus quadringentis diuidendæ. Post hæc inter Christianos qui præcipuè eminebant, manu altera versabant precatórios globulos; altera gestabant coactam in cereos odorum fragrantiam, quam lentus ignis tota via spargebat. Deinceps vrbs Mandarinii, ex propinquis Colai duo; Rex ille quem diximus, omnes albo funerario atrati. Denique P. Michaël Trigaultius, in Sacerdotali stola & supparo: nunquam tali exequiarum pompa, tanta pietate, amore, & reuerentia externo parentatum. Iam Petrus, & Vitalis fratres Vagnonio intimi campum iugerum quinque coëmerant in quo cadauer humaretur, extrabatque in campi medio, arcem quadruplici subrectus fornix sub quo consuetis Ecclesiæ ritibus arca deposita; iterati sunt ciuiles ritus cum nouis lacrimis, lamentis, & dolore non consolabili; quem leniuit hoc ipso anno trium Patrum succidanea opera Francisci Ferrarij, Iosephi Almeida, & Gabrielis Magalianes; in consequentes dehinc annos P. Semedius in Europam missus anno 1635. socios quadraginta Sinarum nomine à Generali Præposito flagitabat quos secum in reditu duceret, incituros progressus nobiles clarissimæ illius expeditionis. Ego meum laborem ad metam, Deo laus quam mihi posueram perduxi, opotusum profecto, & prolixum ob scripturas & tabulas absque numero legendas, ex quibus illum & duci, & constare, & stabiliri oportuit; non leui tamen huius meæ operæ pretio, si quod initio professus sum quærere, eam Societatis historiam inchoarem, fuero consecutus, publico nimirum rationes probato, nauatæ à nobis in Dei gloriam, animarum salutem & Ecclesiæ obsequium operæ, quæ tria non possunt ab instituti nostri sine, & officio disungi. Hæc vero in parte historiae trium partium æquauit rationes, dum labores narraui Sinis, Cocincina, Tunchino à nobis impensos, & eorum fructus minimè pœnitendos. Illic non multis ab hinc annis Christi crux terræ palmam quo

defigeretur non habebat, opitulante Ignatij filijs potentissima Dei manu, adoratores sui censet innumerabiles, de victimis verò viginti annis, qui narrationis huius postremas quas scribo lineas sequuntur, scribit Brancatius anno 1661. ad Societatis Præpositum Gofuuium in statione nostra Sciambaiensi, quæ nec magna, nec ampli agri est ciuitas, annum elabi nullum quo duobus, tribusve millibus ethnicorum non augeatur Ecclesia; & [quos, inquit, procuro Neophytos, quadraginta quinque millia excedunt, eos in sodalitates distribui centum & viginti sub tutela Deiparæ Virginis, præter alias quinquaginta, titulo Christi patientis, & sodalitia Catechistarum, & puerorum, &c.]

Iam nostra in his agendi ratio digna est etiam in quam lector animum aduertat; utque de Sinis tantum loquar, memoria reperat, cuiusmodi Sinas inuenerit Riccius, cum pedem in eos intulit; suspicionibus, legibus, Lusitanorum vicinia, supplitiis, opinione sui, & cæterorum omnium contemptu externis inimicissimos, insensissimos & iniquissimos; nunc verò iidem cuiusmodi sint attendat? qua nostros fama, existimatione, honoribus, amore, beneficentia prosequantur, accersant, suis sapientibus præferant, ipsimet Regi faciant gratiosos; librisque illorum doceri, excoli, reperi que Imperium gestiant, Bonziis errorum antea buccinatoribus, nunc mutis & nihili habitis. Lustret animo Ecclesias Christianorum ingenti numero, in Prouincijs vndecim fundatas; inductum in Regiam Christi nomen, & sacra; sacrificium diuinum, & quæuis alia festorum solennia templis apertis solita peragi; adoratam à primis Regni capitibus effigiem Christi Redemptoris, & in Christianorum exequiis, triumphantem per medias Metropoles Christi crucem, nam de gestis annorum viginti post Societatis sæcularem illustrioribus sileo; Sinas modo secum inter se conferat, quos Riccius reperit, cum iis quos Vagnonius reliquit; opinor non poterit nisi diuino miraculo tribuere, extrema tantis inter se diiuncta spatiis connecti potuisse, iisque interiectas difficultatum moles superari. Laudem denique illorum qui eas eluctati sunt tanta perseverantia, si quantum suspicor, in eo multi ponent, quod in studio animarum, tolerantia laboris, & perpeffionum mirabiles fuerint; mihi quæso ab iis seorsim sentite liceat. Et pluris quiddam aliud facere, quod si defuisset, nec ardor salutis alienæ; nec labores ærumnis consiti, quicquam egissent non dico perpetuum, sed ne diu quidem perstiturum, patientiæ nimirum generositate, continuandis longo tractu annorum ingratis, & obscuris laboribus, & velut paranda in opus grande materia hoc est concilianda sibi pederentim Mandarinarum qui possunt omnia æstimatione, beneuolentia, & fauore, id autem nihil aliud fuit quàm altè cæca latentem mergere fundamenta, rollendæ fabricæ opportuna; in facultate demum qualicumque ædificij humo proferendi, inserendisque in illud ethnicis; intendi alterum oculum præsentis operæ, futuro periculo alterum semper oportuit,

137.
Societatis in
conuers. Sin.
diuersam ef-
fe oportuit
ab vsu com-
muni ratio-
nem.